

Andrzej Cebula

Andruszkowice

Armoryka

Andrzej Cebula
Andruszkowice

Andrzej Cebula

Andruszkowice

**Armoryka
Sandomierz 2011**

Seria: *BIBLIOTEKA TRADYCJI SANDOMIERSKIEJ NR 4*

**Seria objęta patronatem przez Fundację Kultury i Tradycji Europejskiej „Paradosi”
w Sandomierzu.**

Redaktor tomu: Elżbieta Sarwa
Korekta: Renata Anna Dajnowska
Projekt okładki: Juliusz Susak

Recenzent: dr Piotr Sławiński

Na okładce: Andruszkowice. Najstarszy w okolicy dom drewniany rodziny Rzepczyńskich
z połowy XIX wieku, nadal zamieszkały. Stan na styczeń 2006 r. Fot. Andrzej Cebula.

Copyright © 2011 by Andrzej Cebula

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
tel +48 15 833 21 41
e-mail: wydawnictwo.armoryka@interia.pl
<http://www.armoryka.pl/>

ISBN 978-83-7950-081-9

*Pamięci
moich Rodziców
poświęcam*

Autor

*Cośwa napisali o rzeczach i miejscach,
które kochamy, to zostanie na wieki. Ktoś
i kiedyś przyjdzie i przypomni*

Roman Koseła

Słowo wstępne

Wieś Andruszkowice leżąca w gminie Samborzec dla nas mieszkańców to nasza „Mała Ojczyzna” o bogatej historii, tradycji kulturowej, społecznej i religijnej. Tu na tej ziemi tworzyła się historia regionu, a po części i polskiej państwowości. Tworzyli ją zwykli ludzie, tutejsi mieszkańcy. Przez długie lata zmieniali tę ziemię nadając jej nowy wygląd. Z Andruszkowic wywodzi się wiele pokoleń ludzi prawych, prawdziwych patriotów, którzy wspaniale zasłużyli się dla dobra Ojczyzny, Kościoła i Ziemi, na której mieszkali, żyli, pracowali, którą tak bardzo ukochali. Liczni poświęcili za nią najwyższą cenę; zdrowie i własne życie, wielu z nich pozostaje nadal bezimiennymi. Nam żyjącym, na nowo trzeba szukać w historii tych „zapomnianych” postaci, poznawać ich codzienne życie i osiągnięcia, które po sobie pozostawili. Dziś, kiedy odzyskaaliśmy prawdziwą wolność, po przemianach jakie dokonały się w naszej Ojczyźnie sprawa ta jest ciągle aktualna.

Od czasów średniowiecza, ciągłe najazdy obcych wojsk, liczne zawieruchy wojenne, rozbiory Polski, niewola narodowa, pożary, grabieże, nieszczęścia i kataklizmy nie oszczędziły także bliskich nam Andruszkowic. Mieszkańcy wiele ucierpieli – „upadali na kolana”, ale podnosili się na nowo, odradzali się jak feniks z popiołów. Taka była ich dola.

Temat związany z przeszłością wsi Andruszkowice dotychczas nie został podjęty. Brak opracowań syntetycznych, rzucających choćby światło na nurtującą mnie problematykę. Niniejsza publikacja niech będzie pierwszą jaskółką dla dalszych studiów nad tym zagadnieniem. Przystępując do pracy nad monografią wsi Andruszkowice zdawałem sobie sprawę, że o źródła dotyczące wydarzeń historycznych będzie trudno. Przy pisaniu niniejszego opracowania, będącego amatorskim przedsięwzięciem, dążyłem przede wszystkim do udokumentowania mniej znanych epizodów z życia tej niby na pozór cichej podsandomierskiej wioski. Chciałem oddać jej specyfikę i swoisty koloryt. Czy mi się udało?

Mam nadzieję, że oddana w ręce czytelników pierwsza próba monografii wsi Andruszkowice stanie się inspiracją do dyskusji, której efektem będzie kolejne uzupełnione i poprawione opracowanie. Niniejsza publikacja niech będzie zachętą do kontynuowania tematyki „małych ojczyzn”. Ufam, że spotka się ona z życzliwym oddźwiękiem i zrozumieniem w środowisku Andruszkowic.

Chciałbym jednocześnie bardzo serdecznie podziękować wszystkim osobom, które pomogły mi w gromadzeniu i porządkowaniu materiałów do niniejszego opracowania. Dzięki życzliwości i dobroci wielu ludzi monografia ta mogła powstać. Szczególne podziękowanie kieruję do mieszkańców mojej rodzinnej wioski oraz Pana Aleksandra Kondrata pracownika Państwowego Archiwum w Sandomierzu i do Pana dr. Piotra Sławińskiego za przychylną recenzję i cenne uwagi.

Z przeszłości osadnictwa wiejskiego

Na przestrzeni wieków wieś spełniała różne funkcje społeczne i ciągle się zmieniała, jako jednostka osadnicza o skupionej lub rozproszonej zabudowie i funkcjach rolniczych lub usługowych z nimi związanych. Od średniowiecza mogła posiadać prawa lokacyjne, jednak nie posiadała praw miejskich. Na ziemiach polskich początki osadnictwa rolniczego sięgają V tysiąclecia p.n.e.

W średniowieczu mieliśmy do czynienia ze wsią służebną w systemie, w którym mieszkańcy świadczyli usługi na rzecz swojego właściciela. Najczęściej nazwa wsi wskazywała, czym zajmowali się jej mieszkańcy i tak, np. Bednary (wytwarzali z klepek drewniane beczki), Grotniki (broń, strzały do łuku i włócznie), Jastrzębie i Sokolniki (hodowali ptaki), Kobyłany (konie, głównie klacze), Kowale (świadczyli usługi kowalskie, podkuwali kopyta koni), Piekary (wypiekali pieczywo), Rybitwy (łowili ryby), Szczytniki (wykonywali tarcze), Szewce (wykonywali i naprawiali buty), Świniary (hodowali trzodę), Winiary (uprawiali winnice i produkowali wino), Skotniki (zajmowali się hodowlą bydła), czy Kobierniki (tkali kobierce).

Pochodzenie nazw miejscowości niejednokrotnie wywodziło się od założyciela np. Andruszkowice (Jędruskowice) od Jędrzeja, Zbigniewice – Zbigniewa, Janowice – Jana, czy od ich położenia np. Zawisłcze – za Wisłką, Zajezerze – za jeziorami. Od końca XV wieku wyłania nam się wieś folwarczna, w której centrum stanowił folwark lub dwór z zabudowaniami gospodarczymi. Obok stały (wzmiankowane w XIX

wieku) czworaki dla służby dworskiej i niekiedy małe skupisko zagród gospodarzy indywidualnych. Do rozbiorów wsie i miasta były podporządkowane właścicielom, a ustrój ich wynikał z dokumentów lokacyjnych lub ustanowionego prawa. Po rozbiorach władze austriackie zaprowadziły oddzielne jednostki administracyjne zwane dominum. W ich skład wchodziła wieś lub grupa wsi należących do jednego właściciela. Dziedzic był z jednej strony zwierzchnikiem swoich poddanych a z drugiej przedstawicielem państwa w najniższej instancji. W Księstwie Warszawskim dekret z 1809 roku wprowadzał organizację gmin wiejskich i miejskich. Każda wieś stanowiła osobną gminę, zarządzaną przez wójta. Dopuszczano, by urząd wójta sprawowała jedna osoba w kilku przyległych wsiach. Celem usprawnienia zarządzania wójt mógł uzyskać pomoc od sołtysów będących jego zastępcami w poszczególnych wsiach (gromadach). Władze zalecały powoływanie na stanowiska wójtów, właścicieli wsi. Konsekwencją tego było utrzymanie się na wsi władzy szlachty nad chłopami, mimo przyznanej im wolności osobistej. Wójt nie otrzymywał za sprawowanie funkcji administracyjnych żadnego wynagrodzenia, w związku z tym dbał przede wszystkim o własne interesy. Zmiany administracji wiejskiej z 1818 r. tylko utrwaliły prawnie dominantalną zwierzchność właścicieli ziemskich, którzy z urzędu stawali się wójtami. Wsie podlegające jednemu wójtowi tworzyły gminę wiejską. Mogły one liczyć od 10 dymów do kilkunastu wsi należących do jednego właściciela na terenie tego samego obwodu. Zasadnicze zmiany najniższego szczebla administracji terytorialnej przyniósł ukaz carski z 1864 r. Znosił on dotychczasową patrymonialną instancję wójtów, powołując gminę wiejską zbiorową z samorządem.¹

¹ T. Maciejewski, *Historia administracji*, Warszawa 2002, s. 204-205,

W okresie kapitalistycznym na skutek parcelacji obszaru dworskiego niejednokrotnie wsie folwarczne przekształciły się na wsie rozproszone, w których gospodarz miał zagrodę na własnej parceli a dawny folwark zamieniał się w resztówkę. Resztówki zostały przeznaczone na społeczne potrzeby wsi.

Wsie składały się głównie z domostw i zabudowy gospodarczej. Strukturę społeczności wiejskiej tworzyły grupy:

A/ Ziemianie, grupa społeczna posiadająca tytuł własności do gruntów. Nie pracowali sami w polu, ale czerpali zyski z posiadanej ziemi oddając ją w dzierżawę lub zarządzając nią przy wykorzystaniu siły najemnej (przed 1864 r. chłopów pańszczyźnianych). Ziemianie tworzyli folwarki, które pozwalały zwiększyć dochody z produkcji rolnej. W Polsce najczęściej byli to przedstawiciele średniej szlachty.

B/ Kmiecie, to poddani chłopci, zamożni gospodarze, którzy posiadali własne gospodarstwo o powierzchni powyżej 1 łana ziemi w zamian za co płacili panu feudalnemu czynsz. Termin kmiecie później został zastąpiony określeniem włościanie.

C/. Włościanie, warstwa społeczna zamieszkująca tereny wiejskie, dominująca w społeczeństwach przedprzemysłowych, zajmująca się produkcją rolną. Dzielili się na gospodarzy, zagrodników i komorników.

– gospodarze – wywodzili się z kmieci lub ze zubożałej szlachty, posiadali gospodarstwa rolne w których pracowali i w razie potrzeb zatrudniali zagrodników lub komorników.

210; W. Witkowski, *Historia administracji w Polsce 1764-1989*, Warszawa 2007, s. 86, 101-102, 115-116, 149.

- zagrodnicy – posiadacze niewielkich gospodarstw rolnych, odrabiający pańszczyznę lub wynajmujący się do pracy na folwarkach pańskich lub u kmieci.
- komornicy – nie posiadali własnej ziemi, mieszkali razem z rodziną u gospodarza, pomagali w gospodarstwie w zamian za dach nad głową. Komornicy byli często członkami rodziny np. syn z synową i dziećmi.

Wyróżnia się między innymi następujące typy wsi; wieś słuźebną, folwarczną, samotniczą, ziemiańską, szlachecką czy sołecką. Dziś postępujący proces urbanizacji wsi, stałe wzajemne oddziaływanie wsi i miasta czyni realną, perspektywę zacierania się istotnych różnic pomiędzy miastem a wsią.

Położenie geograficzne

Wieś Andruszkowice położona obecnie w gminie Samborzec znajduje się w mikroregionie fizycznogeograficznym Wyżyny Sandomierskiej. Odległość od wsi do miasta Sandomierza wynosi 4 kilometry. Południowo-wschodnią część granicy wioski wyznacza rzeka Koprzywianka na długości ok. 1,5 km. Jest to najważniejsza rzeka na terenie gminy, która przepływa przez nią na długości ok. 10 km. Długość rzeki, po zmianie jej koryta, od 1938 r. wynosi 68 km. Koprzywianka w dolnym biegu płynie równolegle do Wisły stanowiącej granicę gminy Samborzec. W latach trzydziestych XX w. wykonanie nowego koryta rzeki Koprzywianki spowodowało, że część terenów wioski Andruszkowice znalazła się za rzeką. Dotyczy to pól położonych na tzw. *Bełku i Płaszczyźnie*. Podobna sytuacja dotyczy części ziem wsi Koćmierzów, które znajdują się na lewym brzegu rzeki (np. część łąk przy wale rzeki, jak też zabudowania rodziny Państwa Pawlikowskich.

Przed regulacją Koprzywianki ciekі wodne miały inny przebieg. Jak podał Jan Nepomucen Chądzyński w połowie XIX w. z gór we wsi Złota wypływała rzeczka zwana Wiselką. Płynęła ona między Wisłą a Sandomierzem i wpływała do Wisły pod Pieprzówkami.²

Budowa geologiczna i panujący klimat w rejonie sprzyjają rozwojowi rolnictwa. W ostatnich latach nie tylko w Andruszkowicach, ale w całej gminie mającej typowo rolniczy charakter, miało miejsce odejście od tradycyjnych upraw zbóż, na

² J. N. Chądzyński, *Wspomnienia sandomierskie*, Warszawa 1850, s. 122.

rzecz warzywnictwa i sadownictwa. Gospodarze we wsi nie utrzymują już trzody chlewnej, bydła ani koni. Nie sieją zboża i buraków. Sady i uprawa warzyw są głównym źródłem utrzymania rodzin. Ziemia we wsi jest zasobna w wodę.

Z sarmackich wapieni detrytycznych wypływają mało wydajne źródła w Milczanach i Malicach Obrazowskich. W kierunku doliny Wisły zwierciadło wód się obniża i przechodzi w piaski plejstoceniowe. Z nich wypływają źródła u podnóża doliny zbieżna w Samborcu i w Złotej oraz w ujściowych odciśnięciach jej dolin bocznych: w Andruszkowicach i Strochciach.³

Na obszarze tzw. *Gaju* cieki i źródła są znaczące, decydują o występowaniu tam pól i łąk podmokłych. W miesiącu maju łąki ukwiecone są żółtymi kaczeńcami i białymi stokrotkami. Tu występują tzw. inwersje termiczne, czyli różnicowanie termiczne i wilgotnościowe zboczy ciepłych i chłodnych. Wiosną powstają zastoiny mrozowe, bardzo groźne dla drzew owocowych.

Począwszy od granic wsi Milczany cieki i źródła wodne tworzą zlewisko znajdujące swe ujście do rzeki Andruszkowianki, którą przed 1939 rokiem zwano *Potokiem z Milczan*. Płynie ona przez wieś krętymi zakolami z kierunku północno-zachodniego i znajduje swoje ujście do rzeki Koprzywianki.

Koprzywianka do 1937 roku miała swe ujście do Wisły na wysokości Koprzywnicy, od której otrzymała nazwę, między Kamieńcem a Bogorią. Tylko Gorzyczanka (wcześniej zwana Samborką) wpływała bezpośrednio do Wisły. Natomiast *Polanówka* i *Potok z Milczan* łączyły się w ciek wodny zwany *Wiselką*. W okresie międzywojennym rozpoczęto prace nad

³ R. Czarniecki, *Wyżyna Sandomierska część wschodnia*, Warszawa 1996, s. 234.

sztucznym korytem dla Koprzywianki od południowego krańca Wisłki do Koprzywnicy. Przed 1938 rokiem do wykonanego odcinka poniżej Złotej dołączono *Potok z Milczan (Andruszkowiankę)*.⁴

Jesienią 1956 r. naprawiono i położono asfalt na drodze wiodącej z Sandomierza do Łoniowa przez Koprzywnicę. Podyktowane było to potrzebą transportu samochodami wydobytej rudy siarkowej w nowo otwartej kopalni siarki w Piaseczynie do stacji kolejowej i portu rzecznego w Sandomierzu. Starą drogę z kamieni wybudowali żołnierze wojsk austriackich w czasie trwania I wojny światowej w 1915 r. Była to droga złej jakości, stąd w 1940 roku podczas okupacji niemieckiej drogę poprawiono i położono nową nawierzchnię. Roboty wykonywała niemiecka firma „Deimler”, do pracy zatrudniała robotników przymusowych z okolicznych wiosek.

Aktualnie przez wieś wiodą następujące drogi:

- trasa krajowa (równoległa do Wisły) Nr 79 – Lublin–Kraków przez Sandomierz.
- droga powiatowa Nr 0801 T Dr krajowa Nr 77 – Milczany–Andruszkowice–Koćmierzów o długości 5112 m.
- drogi gminne:
 - a/ 373078 T Złota – most Andruszkowice długości 1959,5 m. (wzdłuż wału na Koprzywiance).
 - b/ 373074 T Andruszkowice – Strochcice długości 1248 m. (droga zwana *Królówką* – dawny trakt na Kraków).
 - c/ 373050 T Andruszkowice – Kobierniki długości 1846,5 m.
 - d/ 373075 T Andruszkowice – Złota długości 816,25 m. (droga do *Górek Złockich*).⁵

⁴ Tamże, s. 207.

⁵ Dane uzyskano z Urzędu Gminy Samborzec. Dane na dzień 2.02.2011 r.

Mieszkańcy gminy podczas przymusowej pracy w niemieckiej Firmie „Deimler” przy budowie drogi Sandomierz – Koprzywnica. 21.10.1940 r. Fot. ze zbiorów Ewy Ciżyńskiej.

Pozostałe to drogi lokalne, wiejskie i polne. Drogi te prowadzą dolinami lessowych wąwozów, których strome zbocza pokrywa niezwykle bujna roślinność. W porze wiosennej jasno tu od kwitnących dzikich róż, tarnin, czarnego bzu i grusz polnych. Wśród krzewów i drzew słychać niekończący się koncert ptasiego śpiewu. Jesienią jest barwnie od czerwonych i żółtych liści. Na dnie wąwozu leżą spadłe z drzew dojrzałe dzikie gruszki a na skarpach wąwozu wiszą dorodne jeżyny.

Osypujące się skarpy wąwozów porośnięte są zwisającą trawą, jeżynami i aromatycznie pachnącą macierzanką. Jednym z najpiękniejszych wąwozów długości ok. 500 m, który prowadzi obok posesji Henryka Rzeszowiaka przez pola do *Wodonic* jest wąwóz do wsi Kobierniki. Drugi nieco mniejszy

i krótszy, to wąż stanowiący drogę opaskową do zabudowań dawnego dworu w Andruszkowicach.

Mieszkańcy gminy podczas przymusowej pracy w niemieckiej Firmie „Deimler” przy budowie drogi Sandomierz – Koprzywnica. 21.10.1940 r. Druga z lewej Helena Jędrzejewska, w środku Maria Gara. Fot. ze zbiorów Ewy Ciżyńskiej.

Na wyżej położonej części wioski dominują ziemie lessowe, czarnoziemny i szare gleby wytworzone z lessów. Dawnymi laty urodzajne pola falowały zbożami, złościły się sławną pszenicą sandomierską. W niższej części, wzdłuż wału rzeki Koprzywianki zalegają mady i rędziny. Tu przeważają kwieciste łąki i nowoczesne sady.

Smugi łąk stwarzają niezapomniany swoisty krajobraz tej części wioski. Nie tak dawno słychać było porykiwanie pasącego się tam bydła. Spoglądając z łąk nad Koprzywianką na wyżynną część wioski widać pasmo domów rozciągające się wzdłuż głównej drogi od Sandomierza do Samborca, a nad

Etymologia nazwy Andruszkowice

Etymologia to dział językoznawstwa zajmujący się pochodzeniem i pierwotnym znaczeniem wyrazów. Przedmiotem etymologicznego badania są wyrazy, które zatraciły swoje uzasadnienie słowotwórcze zmieniając znaczenie i formę w miarę upływu czasu. Zatem podstawowym celem badań etymologicznych jest odtworzenie, zrekonstruowanie, wykrycie przypuszczalnie pierwotnego znaczenia wyrazu oraz wyjaśnienie jego dalszych przeobrażeń.

Jak często na przestrzeni wieków zmieniała się nazwa wsi Andruszkowice trudno dziś dociec. W wielu dokumentach: mapach, pismach z różnego okresu występuje różny jej zapis. Na plan pierwszy wysuwa się znaczna niejednorodność ortografii polskiej na przestrzeni XVI-XIX wieku oraz fakt, że pismo odtwarzało formę fonetyczną wyrazu, jak usłyszano – tak zapisało. Język, jakim się posługiwano pokrywał się na ogół z literacką polszczyzną owego okresu. Zachowane zostało w piśmowni typowe zjawisko fonetyczne ówczesnego języka np. krzan-chrzan, rznąć-rzań, Dyonizy-Dionizy, Jędrzej-Jędreń-Andrzej, Jędruskowice-Andruszkowice itd.

Czy są to wszystkie zebrane określenia funkcjonujące jako nazwa tej miejscowości? Zapewne nie, ale już tylko na tej podstawie z dużym prawdopodobieństwem można założyć, że nazwa miejscowości Andruszkowice wywodzi się od imienia założyciela – Jędrzeja.

Niżej zestawiono kilka wybranych nazw miejscowości w różnych odstępach czasowych.

Lp.	Nazwa	Rok	Źródło
1.	Hendrzischowice	1191	<i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i> , Warszawa 1900, t. 15, cz. 1, s. 28.
2.	Iendryskowice	1284	
3.	Jandrzyszkowice	1360	<i>Słownik geograficzny...</i> , Warszawa 1880, t. 1, s. 35.
4.	Jendrziskowice	1564	dokumenty kościelne parafii św. Pawła
5.	Andriskowice	1578	<i>Słownik geograficzny...</i> , t. 15, cz. 1, s. 28.
6.	Jędruszkowice	1809-1816	Archiwum parafii Nawrócenia św. Pawła Apostoła w Sandomierzu, Akta parafii św. Pawła w Sandomierzu, Teczka do 1978 (lata 1810-1978), akta stanu cywilnego parafii św. Pawła, dokumenty wojskowe z okresu wojen napoleońskich
7.	Jędrzyszkowice	1816-1894	Archiwum parafii Nawrócenia św. Pawła Apostoła w Sandomierzu, Akta parafii św. Pawła w Sandomierzu, Teczka do 1978 (lata 1810-1978), akta stanu cywilnego parafii św. Pawła
8.	Andruszkowice	1825, 1860	mapy geodezyjne i wojskowe z zaboru rosyjskiego
9.	Andruszkowice	od 1894	akta stanu cywilnego parafii św. Pawła

Nazwy części wsi i obiektów fizjograficznych Andruszkowic

Andruszkowice Górki to stara wieś

1. *Grzędy* na starej wsi, wąskie działki po lewej stronie drogi krajowej nr 79 do Sandomierza, graniczą przez rów melioracyjny z *Kałami* (posesje: Waldemara Sendrowicza, Ryszarda Dziarka, Alberta Rzeszowiaka i Barbary Maziarzowej).

Andruszkowice

1. *Podgroble* to kolonia wieś
2. *Kały* część wsi między *Królówką* a drogą krajową nr 79, graniczy od zachodu z *Grzędami* a od wschodu z *Burtnicą* (posesje: Bogdana Banaszkiewicza, Dionizego Majewskiego, stacji paliwowej, hurtowni elektrycznej oraz Moto-Trak Rafała Cichonia, Krzysztofa Cichonia, Haliny Bony).
3. *Krównik* po obu stronach rowu melioracyjnego *Burtnica*, od drogi *Królówka* na północ do drogi na Kobierniki (do posesji Henryka Rzeszowiaka).
4. *Półanki* pola pomiędzy *Górkami Złockimi*, a drogą powiatową do Milczan.
5. *Pastwiska* przy starej drodze wiejskiej wiodącej do Koćmierzowa w kierunku wału na Koprzywiance (obok posesji: Maryli Szczypior, Andrzeja Rzeszowiaka i Wiesława Śliwińskiego).
6. *Gaj* płaskie pola od rzeki *Andruszkowianki* (zwanej dawniej *Potokiem z Milczan*) do

- drogi gminnej na Milczany.
7. *Łąki* teren przy rzece Andruszkowiance przed jej dopływem do śluzy na Koprzywiance.
 8. *Jabłonka* pola pomiędzy rzeką a tzw. *Wałem* na dawnych gruntach dworskich w północnej ich części, aż do granic ze wsią Milczany.
 9. *Dalekie* północna część gruntów wsi Andruszkowice, wciśnięta między wsie: Milczany, Kobierniki i Strochcice, przy skrzyżowaniu drogi gminnej Andruszkowice – Kobierniki z powiatową Kobierniki – Milczany pod tzw. „Antonim” (dawna figura św. Antoniego, obecnie Matki Boskiej).
 10. *Na Bełku* pola za wałem znajdującym się po prawej stronie rzeki Koprzywianki, po obu stronach jeziora *Bełek*, przed regulacją koryta Koprzywianki należały do wsi Andruszkowice (tak jak i obecnie).
 11. *Na Wsi* pola i posesje na terenie starej wsi, której centrum można utożsamiać z figurą Matki Boskiej, potocznie nazywane również w *Górkach*.
 12. *Niwka* przy drodze krajowej nr 79 po prawej jej stronie naprzeciwko *Grzędów* (posesja Anny Biernat i Wojciecha Cichonia).
 13. *Górki* pola i posesje na terenie starej wsi, której centrum można utożsamiać z figurą Matki Boskiej, nazywane również *Na Wsi*.
 14. *W Dołkach* pola przy drodze gminnej do *Górek Żłoczych*.
 15. *Hołda* zwana *Łysą Górą*, pole po prawej stronie

- drogi gminnej do Kobiernik za posesją Henryka Rzeszowiaka i Wincentego Jędrzejewskiego.
16. *Płaszczynna* grunt wiejski tzw. *Resztówka* za wałem znajdującym się po prawej stronie rzeki Koprzywianki, przy jeziorze *Bełek*, przed regulacją koryta Koprzywianki należały do wsi Andruszkowice (tak jak i obecnie).
17. *Dworskie* pola należące do dawnego dworu, znajdujące się na wzniesieniu skarpy wiślanej zajmujące głównie obszar w kierunku północno-zachodnim i wschodnim jego umiejscowienia.
18. *Błonie* przy moście na rzece *Andruszkowiance*, obok drogi powiatowej do Milczan (posesja Adama Dygdonia).
19. *Rędzina* płaskie pola między drogą nr 79 a wałem rzeki Koprzywianki, (posesje: Bronisława Burego, Krzysztofa Kędzierskiego, Mateusza Wójtowicza, Wincentego Niezgody, Tadeusza Kozłowskiego, Sławomira Paradowskiego, Mariana Króla, Stefanii Baski, Zygmunta Kiliańskiego, Elżbiety Szalon).
20. *Podgroble* to pola położone między *Królówką* a drogą krajową Nr 79, od rowu melioracyjnego (*Burtnica*) na wschód w kierunku do wsi Strohcice (posesje: Jerzego Majewskiego, Macieja Rzeszowiaka, Jacka Kołodzieja, Stefana Witkowskiego, Waławy Gajek, Piotra Roga, Zygmunta Bieleckiego, Janiny Wódz, Jana Chmiela).

154.	Rzepczyńska Zofia	1985
155.	Rzepczyńska Albina	2007
156.	Rzepczyński Andrzej	2011
157.	Sławiński Stanisław	1979
158.	Sławiński Mieczysław	1949
159.	Sławińska Bronisława	1975
160.	Sławiński Władysław	1985
161.	Rzeszowiak Maria	1963
162.	Sendrowicz Aniela	1961
163.	Świder Maria	1992
164.	Świder Wincenty	1996
165.	Król Zenon	1954
166.	Król Władysław	1987
167.	Król Antonina	1992
168.	Jarosz Ryszard	1988
169.	Cebula Stanisław	1982
170.	Cebula Bolesław	1983
171.	Cebula Anna	1993
172.	Wójcik Wincenty	1981
173.	Wójcik Krystyna	1989
174.	Wójcik Katarzyna	1994
175.	Witkowska Maria	1977
176.	Leśniak Lucyna	2004
177.	Leśniak Jan	1955
178.	Bona Józef	1982
179.	Bona Henryk	1960
180.	Bona Zofia	2007
181.	Bona Józefa	1986
182.	Świątański Wincenty	1949
183.	Krakowiak Józefa	1986
184.	Krakowiak Adam	1988

185.	Krakowiak Edward	2003
186.	Tkaczyk Janina	2006
187.	Rewera Franciszka	1964
188.	Rewera Józef	1979
189.	Rewera Zofia	2010
190.	Pawlikowski Julian	1977
191.	Pawlikowska Władysława	1999

Ciała zmarłych złożono w grobach na cmentarzach Sandomierza (Świętopawelskim i Krukowskim), Samborca, Obrazowa, Gór Wysokich i Gdańska. W wydanej ostatnio monografii Cmentarza Świętopawelskiego w Sandomierzu można odszukać nazwiska pochowanych na tej nekropoli mieszkańców Andruszkowic, jak również odnaleźć na planie i na cmentarzu ich groby, jeśli na nagrobku zachowały się inskrypcje.⁸²

Najdłużej żyjącymi mieszkańcami wsi Andruszkowice byli:

1. Bielecka Stanisława zwana „Kowolką” – zm. 9 stycznia 1990 r. Przeżyła 95 lat.
2. Julian Rzeszowiak – zm. 25 listopada 1999 r. Przeżył 93 lata.
3. Stefan Rzeszowiak – zm. 21 listopada 2004 r. Przeżył 93 lata.⁸³

⁸² B. Cebula, O. Juda, *Inwentaryzacja Cmentarza Świętopawelskiego w Sandomierzu*, [w:] *Cmentarz Świętopawelski w Sandomierzu*, red. P. Sławiński, Sandomierz 2010, s. 235-382, plan.

⁸³ Na podstawie inskrypcji nagrobnych na Cmentarzu Świętopawelskim w Sandomierzu.

Spis treści

Słowo wstępne	7
Z przeszłości osadnictwa wiejskiego	9
Położenie geograficzne	13
Etymologia nazwy Andruszkowice	19
Dzieje wsi Andruszkowice	27
Do rozbiorów	27
W dobie niewoli narodowej	31
W Polsce niepodległej	46
Po wyzwoleniu	60
Mieszkańcy	79
Opis zagrody wiejskiej	89
Szkoła	93
Figury przydrożne w Andruszkowicach	98
Figura błogosławionego Wincentego Kadłubka	98
Figura Matki Boskiej Niepokalanej	104
Bibliografia	107
Aneksy	111